

СТОРІНКА МОЛОДОГО ДОСЛІДНИКА

УДК 39:631.576.3

Маріанна БАЦВІН

ТРАДИЦІЙНЕ ХЛІБОРОБСТВО НА ОПІЛЛІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – 30-Х РР. ХХ СТ. (НА МАТЕРІАЛАХ РОГАТИНСЬКОГО ТА ГАЛИЦЬКОГО РАЙОНІВ)

У статті досліджується традиційне хліборобство Опілля наприкінці ХІХ ст. – 30-х рр. ХХ ст. як один з найважливіших видів господарської діяльності людини. Традиційні методи орання, сіяння поширених хліборобських сортів пшениці, жита, вівса, ячменю, догляд за рослинами у вегетативний період, збір урожаю, молотьба та зберігання хліборобських продуктів на Опіллі – питання, викладені у даному дослідженні.

Ключові слова: рало, плуг, пшениця, жито, овес, ячмінь, хліборобство, Опілля.

Марианна БАЦВИН

ТРАДИЦИОННОЕ ЗЕМЛЕДЕЛИЕ ОПОЛЬЯ В КОНЦЕ ХІХ В. – 30-Х ГГ. ХХ В. (НА МАТЕРІАЛАХ РОГАТИНСЬКОГО И ГАЛИЧСЬКОГО РАЙОНОВ)

Статья анализирует традиционное сельское хозяйство Ополья конца ХІХ в. – нач. 30-х гг. ХХ века и земледелие как один из наиболее важных видов экономической деятельности. Исследование рассматривает традиционные методы земледелия: сеяние разных сортов пшеницы, ржи, овса, ячменя, уход за растениями, сбор и их хранение.

Ключевые слова: рало, плуг, пшеница, рожь, овес, ячмень, сельское земледелие, Ополье.

Marianna BATSVIN

THE TRADITIONAL HUSBANDRY ON OPILLIA IN THE END OF THE XIX CENTURY – IN THE 30S OF THE XX CENTURY (ON THE MATERIALS OF ROHATYN AND HALYCH REGIONS)

In this article the traditional husbandry on Opillia in the end of the XIX century – in the 30s of the XX century is investigated as one of the most important of human activities. The traditional methods of ploughing, sowing of different sorts of wheat, rye, oats, barley, the care of plants during the vegetative period, gathering in the harvest, grain threshing and storage on Opillia are represented in this research.

Keywords: plow, wheat, rye, oats, barley, Opillia, husbandry.

Жодна галузь людської діяльності не залежить так від природно-географічних умов, як хліборобство. Клімат, ґрунти, рельєф місцевості без-

посередньо впливають на вибір і розміщення сільськогосподарських культур, диференціацію землеробських знарядь, оптимальні агротехнічні строки та ін. [23, с.419]. Вивчення регіональних особливостей хліборобства Опілля, його генетичної основи, спільних етнічних елементів, залишків архаїчних агротехнічних знань, а також міжетнічних нашарувань у ньому є актуальним на сьогоднішній час. Завданням дослідження є простежити загальні закономірності розвитку традиційного хліборобства даного історико-етнографічного району.

Загалом традиційне хліборобство Опілля недостатньо висвітлено в етнографічній літературі. Окремі аспекти проблеми розвитку традиційного хліборобства ХІХ – ХХ ст. як однієї зі складових землеробської культури українців були здійснені етнографами Євгеном Желехівським, Яковом Головацьким. Варто відзначити і польських етнографів, які вивчали побут українців і, зокрема, Опілля – це відомі вчені Оскар Кольберг і Адам Фішер [31, с.9]. Невеликі, проте змістовні праці містилися в офіційних енциклопедичних виданнях Польщі першої половини ХХ ст. У радянській історіографії не було жодного етнографічного дослідження, яке б спеціально торкалося особливостей традиційної культури населення Опілля. У 90-х роках ХХ ст. та початку ХХІ ст. львівські етнографи опублікували кілька узагальнюючих етнографічних праць, в яких інтерес до Опілля постійно зростає (насамперед, це дослідження Р. Кирчіва, Р. Радовича). На сучасному етапі тему, яка є дотичною до хліборобства, городництва та садівництва Опілля досліджує О. Годованська [22, с.73-77].

Традиційне хліборобство – одне з основних видів господарської діяльності українського народу. Високо розвинена хліборобська культура спостерігається ще у епоху неоліту та енеоліту. Трипільці, які проживали на території Опілля, займались мотичним хліборобством також. Сприятливі кліматичні умови, родючі чорноземи, темно-сірі опідзолені, дернові ґрунти, давні хліборобські традиції, культурно-господарські контакти з сусідніми етнорайонами – все це зумовило значне піднесення та розвиток хліборобства населенням Опілля із використанням традиційної агротехніки та різновиду землеробських знарядь.

На загальноукраїнському рівні черговість хліборобського використання поля з відповідними періодами його відпочинку прийнято називати системою рільництва: це двопілля, трипілля, багатопілля. Організована зміна посівних і парових ділянок як ефективний агрономічний захід щодо відновлення природних сил ґрунту свідчить про поглиблення знань хлібороба, про справжню природу ґрунту, ботаніку рослин. Через густу заселеність Опілля поле оброблялося усе, під паром полів не було. Згідно з даними респондента Т. Криси з с. Залукви Галицького району, сіялось все, що могло, земля використовувалась у повному обсязі, не було вільного клаптика необробленої землі. З цього можна зробити висновок, що на цій території діяла багатопільна система рільництва [13, арк.1].

Здавна поділ земель на городні та рільні був зумовлений відповідною структурою садиб (при утвердженні осілого способу життя), а також розширенням посівних площ. Невеликі ділянки біля осель огороджували (звідси – «городи», «городити»), вирощували на них відомі в регіоні культури. Поступово, у процесі розширення посівних площ, оброблені за огорожею землі відводили під зернові. Лише згодом, в ХІХ ст., на Опіллі остаточно стабілізується певна структура селянського поля, у якому вирізняється город із відповідним набором культур і основне орне поле – рілля [29, с.271]. Розорювальна площа чорноземних опідзолених ґрунтів на Опіллі загалом становить 74252 га, тоді як темно-сірих опідзолених – 37245 га [25, с.16].

Більша частина поля на Опіллі у 20-х рр. ХХ ст. належала польським панам або заможним селянам. Частини (кавалки) поля можна було купити в пана (діди́ча), частину поля передавали в спадок [24, с.56]. Існував також окружний інспекторат допомоги землеробству, згідно з яким приймалися рішення про надання безпроцентних позик селянам у 1920-х роках для покращення хліборобства у селах Галицького та Рогатинського районів [9, арк. 3], а також забезпечували селян насінневим фондом [10]. Проте крайове господарське товариство «Сільський господар», м. Львів, у 1899-1944 рр. зазначає в анкетних листах про важке матеріальне становище селян на Опіллі [2]. Тому допомагали безпроцентними позиками на придбання насінневого матеріалу [11, арк. 1-6].

Першим знаряддям для обробітку ґрунту, в яке запрягали робочих тварин, було рало. Це було безполозове рало найпростішого типу. Воно складалося з довгої (до чотирьох метрів) жердини, яку називали «грядка», або «стебло», а у випадку волового запрягу – «війє». Довга жердина правила і за дишло, і за гряділь, який пізніше з'явиться у плузі [29, с.277].

Польові матеріали підтверджують факт, що на Опіллі були відомі такі рала, як однозубе, трояк, п'ятерик, рало-маркер. Саме рало стало базовим для створення плуга [13, арк. 1].

На Опіллі у кінці ХVІІІ – ХІХ ст. використовувався дерев'яний плуг. Він складався з двох основних частин: власне плуга і тяглового передка («теліжка», «колісниця») [13, арк.2].

Наприкінці ХІХ ст. на Опіллі широкого практикування набули дерев'яні і залізні плуги, які були виготовлені ковалями [3, арк. 3-8]. Тільки, згодом, на початку ХХ ст. почали використовуватися плуги заводського виробництва [21, с.2-4], а також дерев'яні колісниці [19], залізні істики (палички) для очистки плуга від землі та кінний культиватор [18].

Агротехнічний обробіток ґрунту був малопродуктивним через низьку освіченість цього традиційного господарювання і безгрошів'я. Щоб покращити продуктивність у господарствах населення по селах Опілля Рогатинського та Галицького районів були створені сільськогосподарські товариства двох напрямів: проукраїнського напрямку – товариство «Сільський господар» [2, арк. 3-5], пропольського напрямку – філія Кул-

ка Рольничего [7]. На зібрання цих гуртків приїжджали зі Львова сільськогосподарські інженери, які давали слушні поради щодо ведення хліборобства [12, арк. 1-8]. І одні, й другі сприяли покращенню ведення господарства на селі. Серед знаних агрономів Опілля були В. Вакуловський [4, арк. 2] та В. Баричко [5, арк. 1-7]. За їхніми порадами, щоб збільшити дохід у господарстві, по зборі урожаю рілля мілко виорювали (підкидали), після того, як сходили бур'яни, боронували і під зиму глибоко виорювали, залишаючи на зиму в грубій бороні, якщо не засівали озимину. Усі ґрунти виорювали під зиму, а не навесні, тільки тяжкі мокрі ґрунти часом і весною. Навесні зорані ґрунти вигладжували волокою і боронували, а тяжчі ґрунти спущували культиватором. На два тижні перед посівом ґрунт залишався в спокої, щоб вклався.

Проте оранка землі мала кілька періодів протягом сезону: весняна, яка ділилася на ранню весняну – під зернові культури, і пізню – під просапні, технічні й городину; літня й осіння зяблеві оранки, а також оранка під озиме жито й пшеницю. Робили ще й іншим способом: по зборі урожаю рілля мілко виорювали.

Оранку поля проводили відомими багатьом землеробським народам традиційними способами, тобто в розгін чи у склад. Здебільшого під зернові культури на рівних ділянках проводили оранку в склад, домагаючись хоч деякої опуклості площі, а незначної крутизни ділянки орали в одну сторону впоперек, тоді як під просапні культури такі площі намагалися зорати вздовж схилу, щоб по борознах могла стікати вода, не завдаючи шкоди плодам. Практикувалась періодична зміна способів оранки одного й того ж поля, використовуюваного кілька років поспіль. Як правило, чергувалась оранка в розгін з оранкою в склад. Цим домагалися кращого перемішування ґрунту, а також утримувалася рівна площина поля і не переміщався ґрунт, що могло статись, коли постійно орати в розгін [26, с.71].

На Опіллі, за розповіддю згадуваного раніше старожила Т. Криси, від самого початку оранки чільне місце посідали знаряддя другого етапу підготовки поля. До них належали сапи, граблі, мотики, сукуватки, драпаки, різноманітні борони (дерев'яні з брусків, дерев'яні із залізними зубами, залізні) [13, арк. 1-2].

Другою складовою традиційного хліборобства був агротехнічний процес. Його суть полягала у вирощуванні зернових рослин із застосуванням різних технологічних прийомів традиційного господарства і навичок та використання з цією метою відповідних знарядь праці. Загалом агротехнічний процес становив суму операцій, кожна з яких окреслювалась як суттєва частина процесу вирощування злаків: системи рільництва, удобрення поля, обробітку ґрунту, сівби, догляду за рослинами, жнив.

У селянських господарствах Опілля у кінці XIX ст. побутували основні способи підтримання родючості ґрунту чи його підживлення. За агрономічним принципом їх можна поділити на дві групи. До першої від-

носять найпростіші організаційні способи: за рахунок регулювання часу експлуатації земельних угідь (тобто оперування системами рільництва відповідно до природної потужності ґрунту), визначення черговості висівання відповідних культур. Друга група визначає інтенсивність технології, коли в ґрунт вносять добрива або покращують структуру внаслідок обробітку [29, с.284]. Продуктивність родючого шару землі підтримувалась удобренням. На ранньому етапі розвитку землеробства хлібороби користувалися природною родючістю ґрунту. Найчастіше удобрювали ділянки перед висівом озимого жита.

У другій половині ХІХ ст. – на початку ХХ ст. на Опіллі удобрювали ґрунт здебільшого гноєм, інколи попелом, лише подекуди у 20 – 30-х рр. ХХ ст. використовували штучні міңдобрива: азотні, фосфорні, калійні. Широко застосовувався і такий спосіб покращення стану родючості, як висівання спеціальних трав – конюшини, тимофіївки, люпину [14, арк. 1].

Одночасно з підготовкою до оранки готували посівний чи садівний матеріал. Фактично сортували зерно уже під час молотьби. На посів відбирали крупне («тучне») зерно й зберігали його окремо. Якщо в процесі підготовки ґрунту, сівби і на інших стадіях агротехніки значної різниці між панськими і селянськими господарствами не відчувалось, то при підборі насінневого матеріалу вона була очевидною – заможні селяни сіяли лише першосортне зерно, на що не була спроможна сільська біднота [13, арк. 1-2].

З архівних джерел та польових досліджень відомо, що на Опіллі сіяли такі хліборобські культури: овес, пшеницю, жито, ячмінь [8, арк. 1]. У ранню весняну пору, коли ще земля добре не прогрілась і вологи було багато, сіяли біб і овес. Овес набував першорядного значення як поживний корм для худоби. З цією ж метою вирощували брукву, буряк, льон та коноплі [1, арк. 31].

Невибагливий до якості ґрунту овес сіяли на гірших («пущих») землях. Під овес поле не угноювали. Найбільш широко висівали такі сорти: «вчасний Немирчанський», «просте збіжжя», «богач» («колосач», «гривач»), «сколоздря», «біле збіжжя», «золотник» [1, арк. 23]. Овес звичайний («зеленець пруський») був поширений на Опіллі, оскільки не вимагав «доброї» землі. Сіяли овес з мішка, бесаг, коновок, дійниць. Сівбу проводив господар. Хто не вмів, той наймав собі доброго сівача із села. Сіяли овес густо, дещо рідше сіяли пшеницю, жито, ячмінь через те, що із зерна вівса проростало лише одне стебло, а інших злакових – кущ стебла. Після посіву ріллю боронували [13, арк.1-2]. Овес сіяли по таких попередниках які лишали за собою в ріллі чимало азоту, а ними були вигноєні окопові, конюшина, люцерна. На жаль, селяни даного регіону ніколи не давали вівсові таких добрих попередників тільки через те, що їм не ставало доброго поля на озимину [20, с.4].

Зернобобові горох, квасолі, біб висаджували на підготовленій ріллі сапами (мотиками). Ними робили ямки в ряд по схилу одну від одної на 10-

15 см і стільки ж між рядами. У ямки завглибшки 7-10 см кидали («замітували») два зерна бобових, а потім загортали. Виконували цю роботу переважно діти [27, с.596]. Бобові сіяли також поміж двома збіжжями: наприклад, жито – бобові – пшениця або пшениця – бобові – пшениця. Добрими попередниками для бобових були викопні та конюшина [20, с.4].

Дещо пізніше сіяли жито сорту «Волощанського». Воно потребувало кращого ґрунту. Тому його висівали на картоплищі або інколи й на стерниці. Було багато господарств, у яких навіть роками сіяли жито в житі. Для цього ріллю добре виправляли і удобрювали гноївкою. У 20-30-х рр. XX ст. на Опіллі через економічну скруту у традиційному господарстві хлібороби Опілля змушені були садити на одній частині свого поля бараболу, на другій – сіяти жито. Це приводило до того, що земля добре спущувалась. Для жита такі умови не підходили. Часто з ярим житом висівали насіння трав. При цьому зерно заглиблювали в ґрунт граблями [15, арк. 1-2].

На території Опілля у 20-30-х рр. XX ст. сіяли особливий сорт пшениці «грубоколоса Зеленського». Вона відзначалась грубим, коротким стеблом й тому не вилягала під час дощів [27, с.524]. У 1929 р у пана М. Луцького з Янчина висівали десять різних сортів пшениці. Звідси насіння розповсюджували по території Західної України, зокрема, на Опілля. Найбільшого урожаю давали два сорти, які надходили з Баварії. Це були так звані «скверхеда». Одна називалася «Баварка» (з довгим і простим колосом), а друга – «Булавка», тому що нагадувала булаву [27, с.521].

Поширеною зерновою культурою на Опіллі був ячмінь («ярець»), «воркіт», «оркіш»), який призначався для крупів. З одних сортів годували худобу, з якісніших сортів пекли хліб чи виготовляли крупи, а ще інші вирощували для ритуального печива [28, с.420]. Ячмінь вирощували і для броварів. Ріс він на не дуже добрій ріллі, найліпше по вигноєних викопних (буряки, картопля). Ячмінь, для потреб гуралень і споживання, повинен мати в зерні багато протеїну. Тому сіявся по таких рослинах, які залишають по собі в ріллі багато азоту та підсилюють ним ячмінь. Озимий ячмінь вимагав таких умов, як ячмінь для гуралень, і поживи, але сіяли його з осені [15, арк. 1-2].

Сезонну сівбу на Опіллі закінчували висівом озимих культур – жита і, дуже рідко, пшениці. Сіяли в жовтні, щоб до зими показали паростки [23, с.20].

Погані, невміло застосовані сівозміни зменшували кількість врожаю не через поганий ґрунт або його нестачу, а й через те, що є і була велика різниця в тому, по чому сіяли і садили. Кожна рослина вимагала іншого ґрунту, іншого заходу, тому їх чергували: кожную рослину в іншу пору року збирали, сіяли, по-іншому угноювали. Все продумували з розрахунку, щоб покращити урожай [30, с.58-77].

Напруженою порою землеробського сезону були жнива, які проходили в липні – серпні. Наприкінці XIX – на початку XX ст. на Опіллі

використовували ручні знаряддя праці – серп та косу. Їх застосування вимагало максимум людської фізичної праці. Тому в жнива на Опіллі, під час збору урожаю, працювали всі члени сім'ї. Згідно зі старими традиціями на Опіллі, хлібороби вважали, аби не зжати недоспіле зерно, яке давало неякісне борошно. Жито і пшеницю жали тоді, коли стебла були вже жовті, а зерно в колосках – тверде. Ячмінь косили, коли стебла побіліли, хоча колоски ще й не доспіли, оскільки у дозрілому стані вони швидко обсіпалися. Першими збирали озимину – жито і пшеницю, а потім – яру пшеницю, ячмінь, овес і ярим житом закінчували жнива. Схоплені у жменю і зжаті одним махом серпа стебла клали на землю. 10–15 жмень, перев'язаних перевеслом, становили сніп. Перевесло скручували із стебел снопа. Величина снопа залежала від роду збіжжя та його стиглості. Більшими були снопи із жита і пшениці (у великих снопах менше втрат), і меншими – з вівса, ячменю (через сируватість стебел). Косовицю злакових, здебільшого вівса і ячменю, проводили двома способами: «у вал» на стерню та «на стіну» (на стояче збіжжя) [16, арк. 1].

До кісяти прилаштовували грабки чи лучок, щоб за їх допомогою рівно вклати стебла. Снопи просушували переважно без застосування дерев'яних кілків. Снопи вкладали у п'ятки, бабки (10–15 шт.), а також у полукіпки (30 шт.). Викладали снопи у кладні («кладня», «полукіпок», «копа» тощо) навколо дерев'яного кілка, в якій містилося 60, а навіть і 90 снопів [16, арк. 2]. Одразу після завершення жнив зернових культури жінки бралися до збору льону і конопель, які на той час (початок вересня) дозрівали. Особливо стежили, щоб не перезрів льон, в якого самочинно тріскались головки і насіння висипалось [17, арк. 1]. Щоправда, «поскінні» (білі) коноплі, з яких виготовляли біле полотно, брали у липні [17, арк. 2].

Значних змін зазнала молотьба колоскових – від биття прямою палицею по колосцю чи колоссям об предмет до ручних і механічних молотарок, які з'явилися повсюдно у господарствах українців наприкінці XIX ст., а особливо на початку XX ст. Проте все ж таки основним знаряддям молотьби аж до 40-х років XX ст. був щіп, який складався з бича («билень», «щіпень»), щіпилна («щіпиво», «держак», «ручка»), двох капиць («головка», «голов») та ув'язі. Влаштовували токи у спеціально зведених приміщеннях [16, арк. 2].

Місцем молотьби на Опіллі була стодола з мостом. Стодолою була та частина багатокамерної господарської будівлі, яка призначалася для завезення сіна чи снопів, а найважливіше – для молотьби і віяння [16, арк. 2]. Вирощений врожай необхідно було належно вберегти – від вологи, морозу, гризунів. Добре знаючи фізичні характеристики плодів, хлібороби використовували для їх зберігання такі споруди, де дотримувалась відповідна температура. Усі коренеплідні належать до категорії теплолюбних, що і враховувалось при будівництві господарських споруд. Колоскові культури, як морозостійкі, зберігали у коморах, на горищах, у скринях та у бочках-соломинках.

Отже, можна підсумувати, що основним заняттям на Опіллі у кінці ХІХ ст. – 30-х рр. ХХ ст. було хліборобство. Характерними його ознаками були оранка, удобрювання ґрунту, сіяння широковідомих хліборобських сортів пшениці, жита, вівса, ячменю, догляд за рослинами у вегетативний період, просапування, прополювання та збір урожаю. Поряд із традиційними способами ведення хліборобства у 20–30-х рр. ХХ ст. набуває поширення використання фабрично-заводських знарядь та застосування професійних порад відомих інженерів. Традиційні методи, а також використання порад агрономів та техніки на практиці впливали на покращення урожайності хліборобських культур, що приводило до якісного піднесення розвитку хліборобства на Опіллі загалом.

Джерела та література: 1. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 41, оп. 1, спр.1 «Видатки персональні м. Рогатин». – 31 арк. 2. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі ЦДІАУЛ), ф.302, оп.1, спр. 340 «Анкетні листи з відомостями про важке матеріальне становище в селах районів, міст на літери: Рогатинський повіт 1936 р.». – 342 арк. 3. ЦДІАУЛ, ф.302, оп.1, спр. 581 «Агр. К.Малаховський. Плуг і борона та коли їх уживати». – 15 арк. 4. ЦДІАУЛ, ф.302, оп.1, спр. 582 «В.Вакуловський. Коли і як вживати вала». – 2 арк. 5. ЦДІАУЛ, ф.302, оп.1, спр. 587 «Що треба знати про рілля та її управу». – 7 арк. 6. ЦДІАУЛ, ф.302, оп.1, спр. 576 «Статті А.Бачинського з питань сільськогосподарської тематики». 1936 р. – 15 арк. 7. ЦДІАУЛ, ф.429, оп.3, спр.8. «Переписка, ревізії сільськогосподарського кооперативу Кулка Рольчого в окрузі, в тому числі Станіславський повіт. – 130 арк. Рогатинський повіт». – 137 арк. 8. ЦДІАУЛ, ф.429, оп.1, спр.21 «Про кількість сортів, які вирощували у Галіції 1941 – 1942 р.». – арк. 1. 9. ЦДІАУЛ, ф.467, оп.1, спр.418 «Рішення про надання позик селянам Рогатинського повіту 1920 р.». – 10 арк. 10. ЦДІАУЛ, ф.467, оп.1, спр.425 «Листування з староством Рогатинського повіту про забезпечення насіннєвим фондом, надання безпроцентних позик. 1920 р.». – 158 арк. 11. ЦДІАУЛ, ф.467, оп.1, спр.472 «Рішення про надання позик селянам Станіславського повіту 1920 р.». – 6 арк. 12. ЦДІАУЛ, ф.469, оп.1, спр.7 «Звіт про діяльність секції сільськогосподарських організацій за 1935-1936 рр.». – арк. 8. 13. Науковий етнографічний архів Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника (далі НЕАПУ), ф.1, оп.8, спр.17. – 2 арк. 14. НЕАПУ, ф.1, оп.8, спр. 18. – 2 арк. 15. НЕАПУ, ф.1, оп.8, спр. 19. – 2 арк. 16. НЕАПУ, ф.1, оп.8, спр. 20. – 2 арк. 17. НЕАПУ, ф.1, оп.8, спр. 21. – 2 арк. 18. Національний заповідник «Давній Галич» (далі НЗДГ). Інвентарний номер КН-17 ДМ14 – культиватор кінний 1890 р. с.Жовтень Тисменецького району. 19. НЗДГ КН-18 ДМ-15 – колісниця для плуга с.Жовтень Тисменецького району. 20. Новий час. Ілюстрований політично-господарський часопис. Ч.9. Львів, неділя 2 грудня 1923. – С.4. 21. Сельський господарь. 4.1. Черновці 15. (27.) Березня (Марта) 1878. – С.2-4. 22. Годованська О. Цибуля в городі опільської селянки / О.Годованська // Народознавчі зошити. – 2004. – № 1/2. – С. 73-77. 23. Кубійович В. Географія українських і суміжних земель/ В.Кубійович // [Факс. перевид.]. Т.І. – К., 2005. – С. 512. 24. Коритко Р. Добринів – село мальовничого Опілля / Р.Коритко. – Л.: Тріада плюс, 2004. – 416 с. 25. Козловський І., Клюба Я. Фізико-географічні умови Опілля / Козловський І., Клюба Я. Опілля. – Галич. 2010. – С. 6-28. 26. Павлюк С. Тради-

ційне хліборобство в контексті слов'янської культури / С.Павлюк // Народознавчі зошити. Двомісячник. – 2008. Зошит 5-6 (83-84). Вересень – грудень. С.462-465.
27. Рогатинська земля. Т.1. – Нью-Йорк; Сідней; Париж; Торонто, 1996. – С.596.
28. Рогатинська земля. Т.2. – Нью-Йорк; Сідней; Париж; Торонто, 1996. – С.420.
29. Українське народознавство / За заг. ред. С.Павлюка, Г.Гориня, Р.Кирчіва. – Л.: Фенікс, 1994. – 607 с. 30. Федунків З. Етнографічні особливості жителів Бурштинового Опілля // Коштовний камінь Прикарпаття: іст. нариси про минувшину й сучасність м. Бурштина / З. Федунків. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 58-77. 31. Fisher A. Rusini. Zarys etnografii Rusi. – Lvov; Warszawa; Krakow, 1928. – S. 9.

УДК 902.34(477)

Віктор ГРИГА

ОХОРОНА АРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У статті порушуються питання охорони археологічної спадщини в Україні, а також перераховуються статті законів України, де йдеться про охорону археологічних пам'яток. Аналізується українське законодавство, на основі чого помітні певні прогалини у цій сфері.

Ключові слова: археологічна експертиза, дефініції, диспозиція, культурна спадщина.

Віктор ГРИГА

ОХРАНА АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ

В статье затрагиваются вопросы охраны археологического наследия в Украине, а также перечисляются статьи законов Украины, где говорится об охране археологических памятников. Анализируется украинское законодательство, на основе чего заметны определенные пробелы в этой сфере.

Ключевые слова: археологическая экспертиза, дефиниции, диспозиция, культурное наследие.

Victor GRIEGA

PROTECTION OF THE ARCHAEOLOGICAL MONUMENTS IN THE UKRAINIAN LEGISLATION

The article raises questions of archaeological heritage in Ukraine and article lists the laws of Ukraine, concerning the protection of archaeological sites. This article analyzes the Ukrainian legislation on the basis of what some notable gaps in this area.

Key words: archaeological assessment, definition, disposition, cultural heritage.